

Gras is om in te liggen, deel 20

Joep Spronk - tekeningen: Rian Rensen

Flora Gestel '30-'40 versus '80.

Een vergelijking van de flora van Gestel in de jaren '30, '40 en die van Eindhoven/Gennep in de jaren '80.

Via de vereniging "Houd Gennep landelijk" kwam ik in het bezit van streeplijsten die in de eerste helft van deze eeuw zijn ingevuld in het gebied "Gennep". Dat is voornamelijk gebeurd in de periode 1930 tot 1947 door de beroemde Sloff en de lokaal zeer actieve florist Piet. Het hokken gebeurde onder de IVON-paraplu.

De gegevens werden verzameld op een vergelijkbaar kleine schaal zoals dat nu ook gebeurt.

Omdat het gebied in de jaren 180 deugdelijk geïnventariseerd is, heb ik de gegevens eens naast elkaar gelegd.

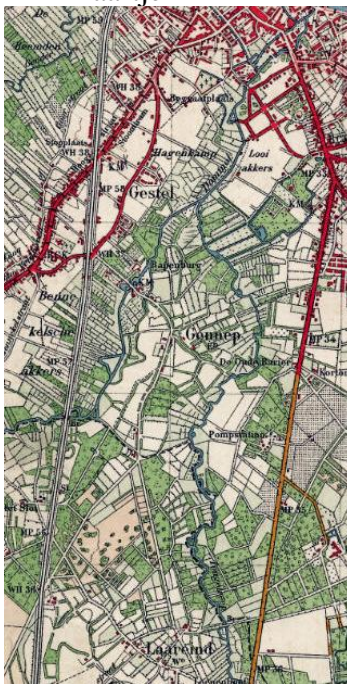
In dit artikeltje zal ik luchtig voorbij gaan aan allerlei adders op het pad, bijvoorbeeld:

- de botanische kennis van de huidige florist wordt gelijk verondersteld aan die van Sloffen Piet,
- de inventarisatie-hokken worden even groot verondersteld en
- het totaliseren over de twee vroegere decennia levert eenzelfde vertekening op als die over de periode 1980 t/m 1989.

Het gebied

Het noordelijk deel van de hokken (aangegeven op kaartjes 1 en 2) is revolutionair van aanzien veranderd, maar dat is al gebeurd vóór de inventarisatie van 1930-1949. De Gender is een ondergrondse stroming geworden en het Eindhovense, Gestelse en Stratumse gebied is nagenoeg volgebouwd. Het zuidelijk gedeelte daarentegen heeft -zeker aan de westkant- zijn landelijke structuur behouden.

Kaartje 1

Kaartje 2

Vergeleken zijn 8 hokken (met IVON-kodes R.5.55.11 t/m R.5.55.14, R.5.55.31 t/m R.5.55.34 voor de jaren voor 1950 en 51.54.31/32/41/42/51/52 en 51.55.11/12 voor de jaren 180).

Aangetekend moet worden dat van de 8 'oude' hokken er zeker 3 niet volledig zijn onderzocht, wat afgeleid mag worden uit het totaal aantal soorten dat er in gevonden is.

De vergelijkingen

Er zijn minstens de volgende verschillende manieren om een flora-vergelijking te maken:

- qua totaal aantal soorten
- qua aantallen hokken per soort
- qua aantallen hokken per groep van soorten met gelijke ecologische belangstelling.

Omdat ik weet dat de gemiddelde KNNV-er daarvan houdt, worden de veranderingen cijfermatig aangegeven. De getallen hebben betrekking op het absolute aantal hokken waarin soorten zijn gevonden (in beide inventarisatieronden is het maximum in ons gebied 8).

-aantal soorten

In totaal zijn vóór 1950 in de hokken 491 soorten en ondersoorten gezien. In de jaren '80 waren dat er 38 meer (529). Deze cijfers zijn inclusief verwilderde en adventieve soorten. Beperken we ons tot de soorten van de standaardlijst dan stijgt het aantal inheemse soorten met 6. Kortom het aantal soorten neemt toe. Het is -gezien de soortenlijst en de kaarten- zonder twijfel te danken aan de toename van de diversiteit in standplaatsen.

Als we zien dat de toename van de 38 planten veroorzaakt wordt door verschijnen van 158 en het verdwijnen van 120 soorten dan blijkt dat de aan de hand van de kaartjes verwachte omwenteling zich inderdaad heeft afgespeeld.

-aantal hokken per soort

In een zo overzichtelijk klein gebied is een vergelijking tussen de voor- en achteruitgang van een soort op hok-nivo redelijk gemakkelijk te maken. De presentatie is een andere zaak.

Ik probeer het in tabel 1. Daarin is aangegeven: de wijzigingen in het aantal soorten per frekwentie-klasse. De eerste kolom geeft de mate van wijziging (bv: +4 = komt in de tweede ronde in 4 km-hokken meer voor dan in de eerste ronde).

De volgende kolommen laten het aantal soorten zien dat voldoet aan die mate van wijziging in de frekwentie.

tabel 1

t	+8	2								
o	+7	5	3							
e	+6	5	5	5						
n	+5	5	3	4	6					
a	+4	7	6	3	5	11				
m	+3	17	6	5	6	4	13			
e	+2	34	10	6	8	5	7	16		
	+1	83								
aantal hokken		0	1	2	3	4	5	6	7	8
a	-1		56							
f	-2			39	10	4	1	2	2	2
n	-3				14	8	2	3	2	2
a	-4				15			1		
m	-5					6	2	2		
e	-6						1	1		
	-7									1
	-8									

Zo'n overzicht is goed voor cijfer-fanatici, maar het wordt pas smeug als we namen gaan noemen. Het interessantst zijn natuurlijk de soorten waarvan de frekwentie flink is veranderd.

In tabel 2 zijn deze genoemd als het verschil in hokken tijdens de twee inventarisaties groter is dan 4. Dit cijfer is in zoverre willekeurig dat er dan een nog redelijk beperkte lijst ontstaat. Naast elkaar worden gezet -in volgorde van verandering- de soorten die afnamen en die zich uitbreidden. De vermelde cijfers geven de mate van frekwentie-verandering aan.

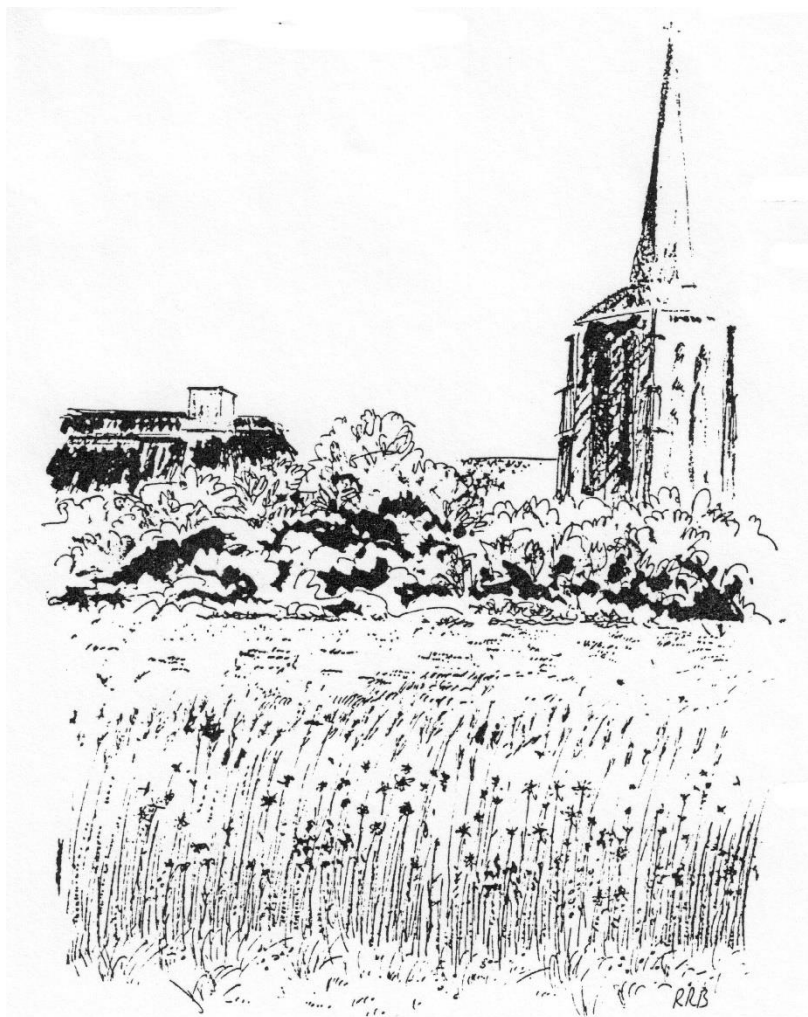
tabel 2

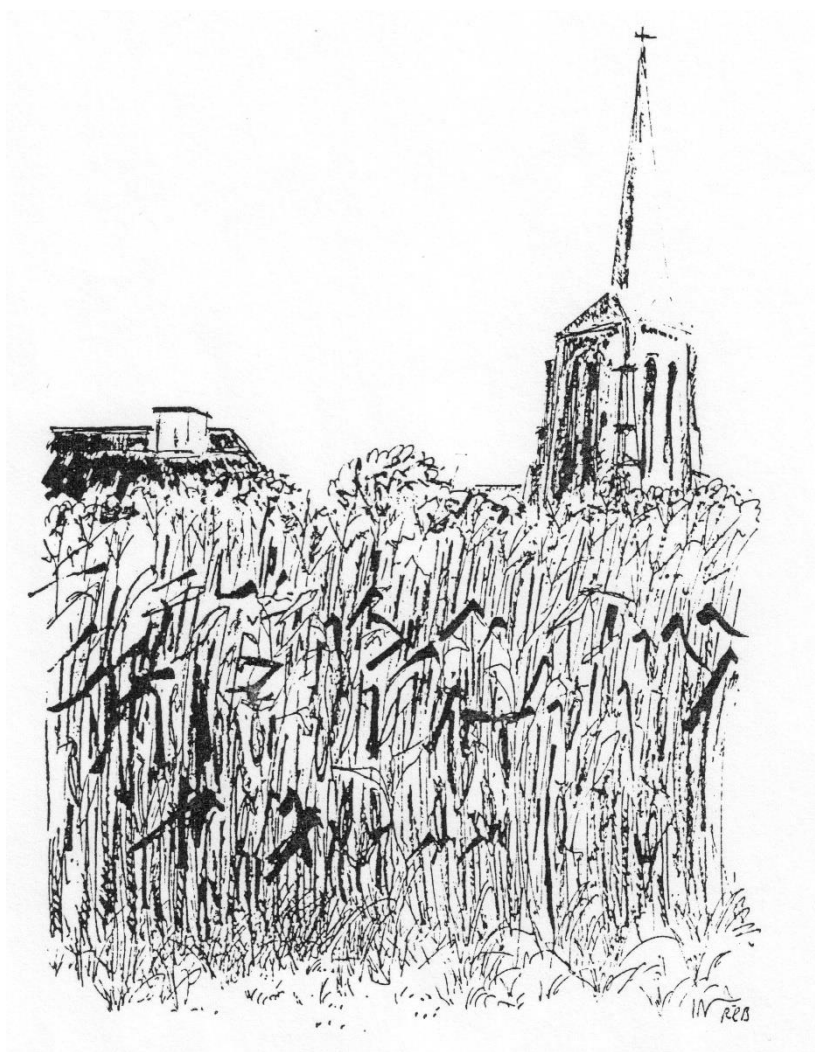
afname

- 7 Veldrus
- 6 Grote watereppe
- 6 Echte valeriaan
- 5 Melkeppe
- 5 Zilverschoon
- 5 Smalle stekelvaren
- 5 Watermuur
- 5 Waternavel
- 5 Gagel
- 5 Kamgras
- 5 Wateraardbei
- 5 Blauwe knoop
- 5 Gulden boterbloem

toename

- Vroegeling +8
- Sterrekroos +8
- Boswilg +7
- Draadereprijs +7
- Hoog struisgras +7
- Wilgeroosje +7
- Glad vingergras +7
- Schijfkamille +7
- Zachte ooievaarsbek +7
- Late guldenroede +7
- Veldereprijs +6
- Amerikaans krenteboompje +6
- Klit +6
- Uitstaande melde +6
- IJle dravik +6
- Kleine veldkers +6
- Kluwenhoornbloem +6
- Witte winterpostelein +6
- Kweek +6
- Canadese fijnstraal +6
- Reukeloze kamille +6
- Gewone vlier +6
- Muurpeper +6
- Groene naalदार +6
- Gewone melkdistel +6
- Boerenwormkruid +5
- Grote vossestaart +5
- Koolzaad +5
- Zandhoornbloem +5
- Straatliefdegras +5
- Glanshaver +5
- Rood zwenkgras +5
- Klimop +5
- Beuk +5
- Klein knopkruid +5
- Harig knopkruid +5
- Kleine ooievaarsbek +5
- Kruipertje +5
- Bleke klaproos +5
- Timoteegras +5
- Ruw beemdgras +5
- Braam +5
- Liggende vetmuur +5

Omdat we in tabel 2 alleen keken naar verschillen groter dan 4 hokken vallen wijzigingen in zeldzame, spektakulaire, ofwel floristische kwijlsoorten buiten de boot. Ik wil hiervan toch een aantal noemen per mate van wijziging.

- 3: Eenbes, Koningsvaren, Dwergglas, Franse silene, Kleine valeriaan, Hondsviooltje, Korensla, Brede orchis, Stijve ogentroost, Late ogentroost, Pijptorkruid
- 2: Moeraskartelblad, Welriekende nachtorchis, Bolderik, Rozenkransje, Ondergedoken moerasscherm, Dreps, Ruw parelzaad, Zwanebloem, Sterzegge, Dwergviltkruid, Veenreukgras, Fraai hertshooi, Draadrus, Waterlepeltje, Moeraswolfsklauw.
- 1: Parnassia, Blauwzwarte rapunzel, Grote boterbloem, Donzige klit, Steenbreekvaren, Blaasvaren, Vleeskleurige orchis, Moerasmele, Klein gipskruid, Glad biggekruid, Naakte lathyrus.
- +1: Perzische klaver, Lange ereprijs, Eekhoorngras, Bevertjes, Rapunzelklokje, Klein heksenkruid, Bosrank, Muurleeuwebek, Ingesneden dovenetel, Moeraswederik, Kleine majer, Kaal breukkruid, Bronkruid, Heggeduizendknoop, Bolletjeskers, Geelrode naalbaar, Gifsla.
- +2: Hazepootje, Zwarte toorts, Koningskaars, Bernagie, Akkerklokje, Grasklokje, Stippelganzevoet, Grote kaardebol, Naaldwaterbies, Gesteeld glaskroos, Amerikaanse kruidkers, Ruige klaproos, Hongaarse raket,
- +3: Maarts viooltje, Look-zonder-look, Zwart tandzaad, Duinriet, Pinksterbloem, Japanse duizendknoop, Vlottende waterranonkel, Tengere vetmuur, Pijlkruid.

Hoewel er bij de 'toenemende' soorten zeer zeker erg aantrekkelijke zitten, valt per saldo toch mijn floristische voorkeur op de 'afnemende'.

-veranderingen naar ecologische groepen

Trouwe lezertjes van de inventarisatie-verslagen van de floristische werkgroep weten dat die er van houdt statistieken te produceren (zie bijvoorbeeld het verslag over het Wilhelmina-kanaal in 1989). Hier zal ik mij beperken tot een iets simpeler vorm. Soorten zijn gegroepeerd naar de indelingen van de standaardlijst (1983) en de 'nieuwe indeling' volgens Runhaar e.a..

We totaliseren per groep de zeldzaamheidswaarde per soort en vergelijken deze met de mogelijke zeldzaamheidswaarde van alle soorten ingedeeld in die groep. Ligt de uitkomst tussen 15 en 25% dan overschrijden de gevonden soorten drempelwaarde 1 en ligt het percentage hoger dan 25% dan geldt hetzelfde voor drempelwaarde,2. We sommeren de drempelwaardes per groep per inventarisatie-ronde en kijken naar de eklatante verschillen, in tabel 3a naar de 'oude' oecologische indeling en in tabel 3b naar de 'nieuwe' ecologische groepen.

tabellen 3

kode = kodering van de (o)ecologische groep

DW1 = som drempelwaardes jaren '30 en '40

DW2 = som drempelwaardes jaren '80

wijz.% = wijzigings-percentage: de verhouding tussen het verschil in drempelwaardes en de som drempelwaardes '30 en '40 (alleen voor 'Runhaar')

omschrijving= korte uitleg van de groep.

tabel 3a oecologische groepsindeling (volgens standaardlijst 1983)

vooruitgang

kode	DW1	DW2	omschrijving
1d	1	7	tredplanten
1e	2	7	planten van voedselrijke ruigten
1g	1	4	planten van humeuze ruigten
4d	5	8	planten van natte ruigten
5a	0	4	planten van vochtige, bemeste graslanden
6d	0	9	planten van droge, neutrale graslanden
8a	0	3	planten van voedselrijke zomen
8d	3	6	struweelplanten

achteruitgang

kade	DW1	DW2	omschrijving
5b	10	3	planten van natte, bemeste graslanden
7a	5	0	laagveenplanten
7c	3	0	planten van blauwgraslanden
7d	5	0	planten van natte heiden
7e	6	1	planten van droge heiden

tabel 3b ecologische groeps-indelingen (volgens Runhaar e.a.)

kode	DW1	DW2	wijz.-%	omschrijving
Pxx	55	77	+40	pioniervegetaties
Rxx	61	88	+45	graslanden
Vxx	38	27	-29	verlandingsvegetaties
x1x	44	34	-23	aquatisch
x4x	90	131	+46	vochtig
x6x	82	133	+62	droog
xx1				voedselarm zuur
xx2	106	74	-30	voedselarm zwak zuur
xx3				voedselarm basisch
xx7				matig voedselrijk
xx8	177	275	+55	zeer voedselrijk
xx9				matig tot zeer voedselrijk

Tekstueel kan ik bovenstaande cijfers het beste omschrijven aan de hand van de originele statistiek: de drempelwaardes zakken van de lage naar de hoge cijfers en stijgen van de stabiele naar de pionier- en ruderaal vegetaties. Juist de kwetsbare, 'Brabantse' vegetaties zijn ontgonnen: venen, heiden en blauwgraslanden. Daarvoor hebben we teruggekregen: droge wegbermen en ruigtes.

Slot

De eeuwige vraag bij vergelijkingen is: "Is het beter of is het slechter geworden?" Het is niet de bedoeling van dit artikel om daar antwoord op te geven. Een kwaliteits-oordeel 'beter' of 'slechter' kan alleen door de lezers zelf gegeven worden en wel overeenkomstig met de ideeën die zij over Gennep hebben. Ik heb slechts wat gegevens genoteerd en gegroepeerd en hoop dat de redactie wordt bedolven onder de meningen over voor- en achteruitgang in en bij stedelijke gebieden. Wie de complete lijsten wil bestuderen kan die bij mij opvragen.

Rest mij nog Paul Hagens (Houd Gennep landelijk) voor de gegevens en Rian Rensen-Bronkhorst (voor de vergelijkende landschaps-impressies) te bedanken.

Literatuur

- v.d. Meijden e.a.: Standaardlijst nederlandse flora (1983), Rijksherbarium.
- Runhaar e.a.: een nieuwe indeling in ecologische groepen binnen de nederlandse flora, Gorteria deel 13.
- Bruinsma & Spronk: Het Wilhelminakanaal van Best tot Oirschot, NMF Noord-Brabant 1989.
- Streeplijsten Sloff & Piet.
- Verspreidingsgegevens uit de diverse kilometer-hokken, floristische werkgroep KNNV Eindhoven.